

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 22, брой 7
Юли-Август 2022

Борис Попиванов

Предизборната кампания в България започва под знака на дилемата за или против отношенията с руския газов гигант „Газпром“.

Възможността за продължително президентско управление влиза в политическия дебат.

За втори поредни избори се очертава основният политически сблъсък да бъде между ГЕРБ и „Продължаваме промяната“.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 22, брой 7
Юли-Август 2022

Съдържание

1.	ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА	2
2.	ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО	4
3.	СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	6
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	9

1

ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА

За България, както за Европа и света, войната в Украйна продължава да бъде водещо предизвикателство за външната политика. Юли и август традиционно са по-слабо натоварени месеци за дипломатията. Независимо от това, официалната българска позиция против руската агресия бе потвърдена по различни поводи. Българският президент Румен Радев поздрави украинския си колега Володимир Зеленски за националния празник на страната, като изрази подкрепата на България за териториалната цялост на Украйна. На форум на министрите на отбраната от региона, свикан по инициатива на Турция, българският заместник-министър Теодора Генчовска категорично осъди непровокираната военна инвазия от страна на Русия. България, заедно с други 41 държави, настоя със специална декларация Русия да се оттегли от завладяната АЕЦ „Запорожие“ и да я предаде на Украйна.

И ако във външнополитически план съществена динамика в българската позиция засега няма, то във вътрешната политика темата за войната все повече се превръща в централна разделителна линия. За това несъмнено съдействат преходът към ново правителство и започващата кампания за предсрочните избори на 2 октомври. Като цяло, протича формиране на предизборната кампания във вид на геополитически сблъсък, за чийто краен залог е разглеждана европейската и евроатлантическата принадлежност на България. Фокус на този сблъсък се явяват отношенията с руския газов гигант „Газпром“, и по-конкретно въпросът дали трябва да се търси възстановяване на доставките на газ оттам. Това се представя в медийния дебат като цивилизационен избор, от който зависи дали България ще се откъсне от руската орбита на влияние и ще се нареди окончателно сред европейските държави.

Геополитическата ос на кампанията се подхранва в различна степен и в различни форми от бившите управляващи от „Продължаваме промяната“ (ПП) и „Демократична България“ (ДБ), както и от неправителствения сектор. Явната цел на начинанието е да се експонират ПП и ДБ като единствените политически сили, защитаващи европейския избор на България, в противовес на всички останали партии

и институции, на които по един или друг начин е приписвана симпатия към Русия и режима на Владимир Путин. Оттук следва внушението, че българските граждани, подкрепящи ЕС, следва да гласуват за „европейските сили“ и да им предоставят управлението на страната. Вотът за други партии се разглежда като съвкупен вот за т.нар. „коалиция Газпром“, сбор от иначе различни политически субекти, обединени само от явната или скритата си лоялност към Москва. Както през 2013 и 2020 г., така и сега, гражданската енергия, изразена в протести по улиците и площадите, трябва да покаже на управляващото задкулисие, че не може да постигне целите си.

Форматът на Коалицията „Газпром“ изглежда максимално широк. След като ПП и ДБ се стремят към монопол върху проевропейската и антируската политика, то всички, които са против тях, фактически са против Европа и за Русия. Свалянето на кабинета „Петков“ през юни се обяснява в този контекст (още тогава бившият премиер Кирил Петков бе заподозрян руската посланичка в София в съучастие). Ако в началото на годината само „Възраждане“ и „Български възход“ на Стефан Янев бяха обвинявани в проруски дневен ред, през юли и август обвинението се разпростира и върху повечето други партии. ГЕРБ са заклеймени, че са построили последния голям инфраструктурен проект на Русия, „Турски поток“, че са забавили работата по изграждането на газовия интерконектор с Гърция, и че сега открито призовават за преговори с „Газпром“. БСП се преценява като кооперативна, но опасна партия, винаги готова по силата на своя генезис да гледа към Москва. ДПС и ИТН с мълчанието си, а и с другите си политически „грехове“, са разглеждани като потенциални участници в „завоя към „Газпром“. Сред привържениците на такъв завой намират място едрият бизнес (в лицето най-вече на ръководителя на Асоциацията на индустриалния капитал Васил Велев), синдикатите (в лицето най-вече на икономическия съветник към профсъюза „Подкрепа“ Ваня Григорова) и немалка част от журналистите (разкрити в проучване на Фондацията за социални и хуманирани изследвания като рупори на руска пропаганда). Като най-ярък

изразител на „газпромовската тенденция“ все пак е припознат носител на най-голяма власт в тази ситуация, президентът Радев чрез назначения от него служебен кабинет.

Следва да се посочи, че така обрисуваният геополитически контекст на политическата борба не се споделя открито от всички в ПП, ДБ и неправителствения сектор. Но с помощта на геополитическата ос става възможно партийната ос на предизборната кампания да бъде разказана във вида ПП-ГЕРБ, като най-силни партийни представители на всяка от двете тенденции. Поради различни мотиви този геополитически разказ обслужва и ПП, и ГЕРБ. ПП – защото им позволява да се надяват да обединят проевропейското мнозинство в България, а ГЕРБ – не защото искат да бъдат възприети като проруска

партия, а защото са съгласни да бъдат възприети като основна алтернатива на бившите управляващи от ПП. ГЕРБ не оспорват този геополитически разказ. Вместо това, те го атакуват по две линии. Първо, като обвиняват самите „разказвачи“ в руски зависимости (по-конкретно, че ПП са свързани с руската олигархия чрез фирмата „Джемкорп“, а също и че закупуват газ именно от „Газпром“, макар и през посредници). И второ, като сменят непрекъснато позицията си за отношенията с „Газпром“ (един ден призовават за преговори с руския газов гигант, докато на следващия ден апелират против всякакви преговори). Така, парадоксално, ГЕРБ са съгласни да бъдат лидер на набедените в колаборация с „Газпром“, но при условието, че всъщност изобщо не подкрепят „Газпром“. Да бъдат лидер на онези, които не са ПП.

2

ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО

Правителството. Новото служебно правителство бе назначено от президента Румен Радев след месец на очевидно безплодни преговори за съставяне на редовно правителство, в което политическите сили по-скоро искаха да покажат конструктивност, отколкото реално да се споразумеят. Това е четвъртият служебен кабинет на Радев, и трети само за последната година. Персоналният му състав синтезира четири подхода на държавния глава. На първо място, това са хора от близкия кръг на президента, негови секретари и съветници или министри в негови по-ранни служебни кабинети (като премиера Гълъб Донев, военния министър Димитър Стоянов, образователния министър Сашо Пенев, транспортния министър Христо Алексиев). На второ място, това са представители на втория ешелон на предишни управления като заместник-министри или депутати (като социалния министър Лазар Лазаров, финансовия Росица Велкова, на туризма Илин Димитров). На трето място са по-малко популярни експерти в съответните браншове, без запомнящи се политически изяви (като здравния Асен Меджидиев, екоминистъра Росица Карамфилова, енергийния Росен Христов). И на четвърто място идват членове на БСП, познати като критици на курса на председателката Корнелия Нинова (като правосъдния Крум Зарков, спортния Весела Лечева, земеделския Явор Гечев). Принципът на подбор говори няколко неща. Президентът все повече изгражда мрежа от експертни и политически фигури, които се свързват в общественото мнение с неговите правителства и с него лично, и чиято политическа кариера изглежда в зависимост от неговия политически път. Нещо повече, публичното присъствие на новия премиер и неговите министри засега е в сянката на президента, който задава политическата стратегия на кабинета и формулира основните му послания. Видима е разликата спрямо 2021 г., когато поне две фигури от служебните кабинети на Радев – Стефан Янев и Кирил Петков – се открояваха в медиите като фигури със свое излъчване, по-късно капитализирано в политическия процес. Както и в предишни случаи, в кабинета има определен баланс на политически и идеологически виждания, но сега повече отвсякога изпъква „червеният“ елемент. Ориентацията на Радев към министри-со-

циалисти е не просто жест към Социалистическата партия, но и възможност за утвърждаване на нейни кадри извън тесния кръг на председателката Нинова, възможност, която при сегашното ръководство иначе е напълно зачеркната.

Дейността на служебния кабинет през първия месец на функционирането му показва три акцента. Първият е енергетиката като очевиден централен приоритет на управлението. Още в първите си дни кабинетът окачестви ситуацията в сектора като „хаос и разруха“ и предложи институционално решение във вид на Междуведомствен кризисен щаб. По такъв начин новата власт сама си „избра“ терена на битката срещу предишното управление. Обратно, както ПП, така и други формации и граждански структури фокусираха критиките си срещу служебния кабинет и президента именно по линия на енергетиката. По всичко личи, темата ще доминира в предизборната кампания. Тази тема обаче, във вида, в който е поставена, не позволява съдържателен дебат, а по-скоро борба за налагане на хегемонна интерпретация. Причината за това е, че участниците в дискусиата не споделят общи разбирания за същността на проблема и базовите факти, свързани с него. Всяко от твърденията се базира на предпоставки, които другата страна отрича.

Основата, на която може да се търсят решения на газовата криза, би могла да бъде либерална или реалистка. Либералният подход предполага, че не е морално да се купува газ от „Газпром“ във време, в което Русия осъществява агресия срещу друга суверенна държава. Реалистичният подход изтъква, че критериите за доставчик на газ следва да бъдат изгодността на цената и надеждността на доставките. Двата подхода през цялото време се смесват. От една страна, „Газпром“ бива отричан по морално-геополитически съображения; от друга страна – твърди се, че няма проблем да се купува от „Газпром“, ако цената на руския газ не е по-висока от тази на неговите алтернативи и ако доставчикът не се е доказал като ненадежден и готов да наруши договореностите. По-нататък има серия въпроси, на които българското общество не получава еднозначен отговор и трудно би могло да направи

информиран избор. Няма съгласие каква е схемата на „Газпром“ за заплащане, ползват ли я други държави освен България и нарушава ли тя санкциите на ЕС срещу Русия. Не се разбира дали в отношенията с „Газпром“ става дума за изготвяне на нов договор, или за изпълнение на стария договор, и кой носи отговорност за неизпълнението. Не може да се научи със сигурност какви алтернативни варианти за доставки на газ е подготвило предишното управление, с каква степен на готовност и на каква цена. Не е ясно дали се плаща на посредници и с какъв газ оперират тези посредници. Върху всички изброени теми съществуват непримирими разногласия. Следователно, всичко се свежда до това, кой сюжет ще се окаже по-правдоподобен за общественото мнение – че наблюдаваме недопустим завой във външната политика или че се работи за интереса на българския бизнес и гражданите.

Вторият акцент в работата на кабинета засяга кадровите промени. Правителството се насочи към назначения и уволнения не само във втория ешелон на властта, но и в значителна част от държавните дружества и независимите регулатори. Не закъсняха обвиненията в политическа чистка и реваншизъм. Мащабът на кадровите рокади действително е такъв, че е необичаен за служебен кабинет, чийто хоризонт на съществуване обикновено е около 100 дни. Самият факт обаче, че толкова много фигури са се съгласили да поемат съответните позиции с риска скоро да бъдат освободени, е показателен за убеждението, че влиянието на президента върху изпълнителната власт няма да приключи толкова бързо.

Третият акцент по-скоро остава в сянка, но дългосрочното му значение не е за пренебрегване. Той е свързан с институционалното укрепване на българската европейска и международна интеграция. Правителството готви усилено законопроектите, които са необходими за пълноценното прилагане на европейския План за възстановяване и устойчивост, за да може следващото Народно събрание незабавно да премине към обсъждането и гласуването им. Работи се (най-вече вицепремиерът Атанас Пеканов и външният министър Николай Милков) по отговора на пътната карта за членството на България в Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), за да може през ноември да се стартира процесът. Разработва се с ускорен темп (най-вече правосъдният министър Крум Зарков) документацията за реално членство на страната в Шенгенското пространство, с амбицията през декември да бъде осъществен пробив в замразената процедура. Изцяло положителната позиция на германския канцлер Олаф Шолц по този въпрос поражда надеждата, че десетте години застои са в миналото. Всичко това говори за сериозен външнополитически ангажимент на служебния кабинет, чиито резултати сравнително скоро ще могат да бъдат преценени.

Президентът. В медиите и масовото съзнание постепенно укрепва разбирането, че един от вариантите пред България е относително дълго президентско управление. От април 2021 г. насам изпълнителната власт се е поделяла поравно във времето между редовни и служебни кабинети. Конфронтацията между политическите сили увеличава скептицизма, че бъдещият парламент ще е в състояние да създаде стабилно редовно правителство. Така президентската институция все повече се превръща в център на властта. За Румен Радев това е голям риск всички управленски неудачи по време на криза да бъдат приписани на него. Но същевременно това е и шанс за допълнително укрепване на неговите властови инструменти в дългосрочен план. Основен ресурс на Радев продължава да бъде високата обществена подкрепа. Тя обаче намалява. Още от първия си мандат Радев се стремеше да гради някакъв баланс между десницата и левицата. „Десният фланг“ днес изглежда загубен за него поради обвинения в геополитически и антидемократични грехове. По-рано президентът оглавяваше протести, докато днес срещу него се протестира. „Левият фланг“ също е под въпрос заради все по-обтегнатите отношения с БСП, чието ръководство вече открито излиза на антипрезидентски позиции. Конституционно невъзможната инициатива на партията „Има такъв народ“ за референдум за президентска република прави „мечешка услуга“ на Радев, защото пренасочва вниманието от това как той се справя в кризата към това какви са бъдещите му амбиции. А вече масовата реторика за импийчмънт подсказва бъдещи варианти за „антипрезидентски коалиции“.

Главният прокурор. Решението на Висшия съдебен съвет да откаже да отстрани главния прокурор Иван Гешев от неговия пост бе очаквано, но в крайна сметка потвърди неговите стабилни позиции. Гешев се стреми да обърне оръжията на своите противници срещу самите тях. След като доста време реториката за съдебна реформа се свързваше с искането за оставка на Гешев, сега той открито се обяви срещу съдебна реформа с тезата, че нейна единствена цел би била избор на послушен на политиките главен прокурор. С неочакваното признание, че нахлуването на прокуратурата в президентската администрация през юли 2020 г., е било грешка, Гешев опитва да привлече и президента в своя „лагер на статуквото“. Краткосрочната перспектива на главния прокурор зависи от два фактора. Единият е свързан с персоналия състав на парламентарната квота във Висшия съдебен съвет, към който ще се ориентира бъдещото Народно събрание. И вторият фактор засяга резултата от огласеното намерение на министъра на правосъдието Крум Зарков да сезира Конституционния съд за правомощията на главния прокурор. При евентуален положителен изход в Съда, възможностите на Гешев да въздейства върху политически и административни казуси биха били съществено редуцирани.

3

СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

„Продължаваме промяната“ (ПП). Досегашната първа политическа сила отива към изборите с ясната амбиция да повтори първото си място и да управлява отново. Решението да се яви самостоятелно, а не в коалиция с „Демократична България“, е израз на самочувствие, но и на политическа калкулация. Коалиция с „Демократична България“ би могла да донесе плюсовете на „общ проевропейски фронт“, но рискува да позиционира ПП изцяло в дясното пространство. Партията обаче е преценила, че е време отново да се представи като „центристка“, отворена във всички посоки, за да привлече максимално широка периферия.

Основен елемент на предизборната реторика на ПП е разделението по оста „минало-бъдеще“. Голяма част от останалите партии е представена като част от миналото, което трябва да се преодолее. Говори се против „старата политика“, против „ретро привкуса“ на политическия процес. Призивът е да се „пенсионират старите модели“. Обратно, ПП претендира да въплъщава „бъдещето“, което се конкретизира в отказ от старите зависимости (най-вече от Русия и „Газпром“) и от старата корупция (най-вече противозаконния и безконтролен трафик през ГКПП „Капитан Андреево“). В този смисъл водещ опонент на ПП е ГЕРБ. Партията си остава отворена вратичка към ГЕРБ, но с условие „пенсионирането“ на лидера Бойко Борисов. Същевременно въпреки поредицата разкрития на служебния кабинет срещу кабинета „Петков“ почти отсъства реторика срещу президента. Изглежда, налице е намерение да не се отблъскват привърженици на Румен Радев, които все пак харесват и ПП. Като цяло, ПП умело се дистанцира от протестите и иска да внуши прагматизъм, за да повтори предпоставките за успеха си от ноември м.г. Трудно обаче може да се предвиди електоралният ефект от ревизията на тяхното управление. Участието на отцепници от „Има такъв народ“ в листите би могло да предизвика брожения по места сред привържениците на ПП, които основателно се съмняват в електоралната добавена стойност на тези политици. Също така, наличието на двама лидери (Кирил Петков и Асен Василев), всеки от които е бил официално номиниран за премиер, поражда условия за медийна експлоатация на различията между тях. По-конкрет-

но, твърденията, че кръгът на Асен Василев отстранява приближените на Кирил Петков (като бившата началничка на кабинета му Лена Бориславова), неизбежно ще бъдат част от кампанията.

ГЕРБ-СДС. Партията на Бойко Борисов се готви за изборите с убеждението, че не само ще бъде първа политическа сила (както сочат социологическите проучвания), но и че ще може да управлява. Посланията са предсказуеми. Краткият мандат на ПП трябва да бъде представен като своеобразно политическо междучасие, като време на аматьорите, което трябва по-бързо да свърши, за да се върнат професионалистите в политиката. Лидерът Борисов е флагман на кампанията, което е индиректен отрицателен отговор на призивите за неговото оттегляне. Той се държи като политически патриарх и постоянно дава снизходителни съвети и препоръки какво трябва да се направи в управлението, за да се излезе от кризата. Борисов няма нищо против да подхранва тезите, че президентът искал да възстанови модела на ГЕРБ, и умишлено не критикува Радев и дори го поздравява за някои негови стъпки. За Борисов, разбира се, би било изгодно, ако ревизията на служебния кабинет отслаби ПП достатъчно, за да спре да бъде алтернатива на ГЕРБ. Хипотетична ситуация, в която ГЕРБ не само са първи на изборите, но далеч напред от вторите, би била най-силният аргумент за участие във властта. Проблемът за партньорите обаче остава открит. В ГЕРБ явно се надяват, че други политически сили накрая ще склонят да влязат в коалиция с тях – първо, поради притеснения от поредни предсрочни избори; второ, поради страх от дългосрочно управление на Радев; и трето, заради примамливото звучене на етикети като „евроатлантическо управление“ или „управление на професионалистите“. В този смисъл тактическият опонент на ГЕРБ сега е ПП, но стратегическият е Радев. ГЕРБ биха могли да бетонират позициите си във властта само при нов успех на местните избори през 2023 г. За да стане това, за тях не би било добре Радев да контролира или балансира българската политика и през следващата година.

Движение за права и свободи (ДПС). Амбицията на ДПС, изразена от лидера Мустафа Карадайъ, е не

просто силен резултат на изборите, но и участие във властта. Основен проблем, както по-рано, е излизане от политическата изолация. Това е и лична задача на Карадайъ, от чието успешно решаване зависи и неговата политическа перспектива. Едва ли са случайни коментарите в близки до движението медии, че моментът е за кампания на терен, а не за телевизионни изяви (както прави например евродепутатът от партията Илхан Кючюк, посветил се почти изключително на казуса със Северна Македония). Един силен резултат на ДПС би могъл да я превърне в незаобиколим фактор за излизане от политическата криза. Предпоставките са няколко. Посещението на Карадайъ в Анкара за среща с турския президент Реджеп Ердоган вероятно е знак, че може да се очаква силен вот за ДПС от български изселници в Турция. Тази визита има не само електорално, но и икономическо измерение. Ако е вярно, че Турция би могла да посредничи за допълнителни доставки на газ за България, това би дало на ДПС шанс да се утвърди като истинска национално-отговорна партия в трудния зимен сезон. Съществуват индикации, че ДПС очаква електорален спад на ПП. При сериозна мобилизация, в такъв случай, партията на Карадайъ би могла дори да претендира за второто място на изборите. При тази хипотеза коалиция с ГЕРБ звучи логично. Ако съдим по досегашните послания, именно това е и предпочитаният от ДПС вариант – управление заедно с ГЕРБ.

Българска социалистическа партия (БСП). Два аспекта отличават предизборното поведение на левицата. На първо място е акцентът върху „календара на успехите“. Повече от всяка друга партия от бившата четворна коалиция, БСП залага на своите постижения в социалната област и призовава избирателите да ги подкрепят. На второ място е новата фаза на напрежението между партийната председателка Корнелия Нинова и президента Радев, достигнала до публичен и неприкрит конфликт. Стратегията с „календара на успехите“ е рискована не защото БСП не може да се похвали със социални резултати от своя престой в управлението, а защото инфлацията до голяма степен е минимизирала тези резултати и те не могат да се възприемат като осезаема крачка напред.

Атаката срещу президента, извън емоционалната логика, вероятно има и политически цели. Това е опит за още по-голяма консолидация на вътрешнопартийната власт на Корнелия Нинова. След отстраняването или заглушаването на повечето нейни партийни опоненти, задачата вече е да се избегне и „двойната лоялност“ на партийните симпатизанти – към нея и към Радев. Реториката на Нинова против „реваншизма“ на служебния кабинет трябва да оправдае нейните собствени кадрови размествания в Министерството на икономиката и в държавните предприятия. Сегашната „чистка“ трябва да омаловажи предишната „чистка“. По

всичко личи, фокусът върху Радев крие и надеждата кампанията да мине под този знак (БСП срещу президента), а не под знака на конфликта ПП-ГЕРБ. Ако БСП бъде припозната като главен противник на Радев, навярно би могла да привлече недоволни от президента избиратели. И не на последно място, обвиненията срещу Радев служат и за авансово оправдание на бъдещ изборен провал. Тук могат да се споменат предупрежденията, че предполагаемите действия на президента срещу левицата „могат да се отразят на изборните резултати“. Не бива да забравяме също, че според ръководството на БСП машинното гласуване отблъсква много нейни избиратели. А зад машинното гласуване стои именно президентът.

Всичко това обаче на този етап сочи самозатваряне на БСП вместо разширяване на нейната електорална и политическа периферия. Видими са тенденциите на вътрешнопартиен разпад в редица местни структури (Видин, Перник), а преучредяването на цели организации (Пловдив) едва ли увеличава мотивацията на отстранените партийни активисти. Изборът на водачи на листи е крайно неубедителен. Това са същите хора, които загубиха три поредни избора. Редица от тях са възприемани и като чужди и външни в избирателните си райони. Тече и открита борба за символното наследство на партията. Институтът, който е основан от бившия софийски лидер Калоян Паргов, и лансираната от леви симпатизанти Платформа „Прогрес“, са пример, че дискусиата за социални и прогресивни политики излиза окончателно извън структурите на партията. Изборът на членове на БСП за служебни министри (и най-вече на Крум Зарков като министър на правосъдието), на свой ред свидетелства, че партийни кадри могат успешно да се реализират във властта и без благословията на Нинова и нейния екип. Това поставя ръководството на БСП в положение на безпомощност да направлява и диктува процесите. Единствената му надежда остава лоялността на твърдия електорат.

„Има такъв народ“ (ИТН). Партията на Слави Трифонов е подложена на мощен медиен и политически остракизъм заради внушението, че е изцяло деструктивна сила, неспособна да допринесе нещо положително за България. Още е рано обаче ИТН да бъдат отписвани като участници в бъдещия парламент. Инициативи като конституционно невъзможния референдум за президентска република имат сериозен популистски заряд и показват уменията на ИТН да налага дневен ред на обществото.

„Демократична България“ (ДБ). Коалицията направи всичко възможно да се яви съвместно с ПП на изборите, но получи отказ. Вероятно причините за това усилие са били две: притеснения, че избирателите на ДБ могат да се отлеят към ПП, а в един общ формат това не би проличало; и убеждение,

че с по-големия си политически и организационен опит лидерите на ДБ ще успеят фактически да диктуват политиката на ПП. Притесненията за електорален отлив сега остават в сила. Вярно е, че ПП се дистанцира донякъде от „нишата“ на ДБ: обяви себе си за центристка партия, не участва в протестите срещу президента, не използва морална аргументация срещу „Газпром“. Това дава известен шанс на ДБ да консолидира традиционни свои избиратели. Но проблемът с мотивацията не е преодолян, а личният лидерски авторитет на Христо Иванов и Атанас Атанасов сериозно пострада през изминалите месеци. „Ниша“, наистина, има, но е доста ограничена.

„Възраждане“. Партията на Костадин Костадинов безспорно трупа нови шансове от перманентна политическа криза и делегитимация на цялата партийна система. Значително предимство на „Възраждане“ е това, че отношенията с Русия са в центъра на политическия дневен ред, но въпреки взаимните обвинения между другите партии, самата е партията, открито ратуваща за подобряване на тези отношения. Курсът на Костадинов е логичен за радикален антисистемен играч – предварителен отказ от всякакви бъдещи коалиции и заявка за самостоятелно управление. На този етап това

не изглежда особено постижимо. И крие риск за дългосрочната мотивация на партийните привърженици. Отцепването на досегашни депутати (като Елена Гунчева и Цвета Галунова) донякъде е симптом за това. Поведението на „Възраждане“ в предизборната обстановка като че ли внушава стремеж към промяна на публичния образ – да се покаже не просто мрачното лице на несъгласието, но и усмихнатото лице на перспективата. Тъкмо това е и най-трудното.

„Български възход“. Партията на бившия премиер Стефан Янев се разглежда като един от потенциалните участници в бъдещия парламент, но в огромна степен загуби първоначалната си инерция. Лидерът не успява да се позиционира политически и няма решения на нито един от наболелите проблеми на обществото. Идеите, които прозвучават, са странни и обърквачи (като тезата за морално-политически борд над депутатите с участието на Църквата). Практиката регулярно да се оспорват медийни слухове за партията поставят самата партия в отбранителна позиция. А коалиционната политика на „Български възход“ (например със Съюза на свободните демократи и АБВ) не потвърждава претенциите за нещо ново и различно. Накратко, тенденцията остава низходяща.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Геополитическата ос на стартиращата в България предизборна кампания фокусира общественото внимание върху отношенията с „Газпром“ и Русия, но на практика прехвърля отговорността на политическия елит върху международното положение. Така създаването се разделяне има недостатък да внушава, че важните решения за страната зависят от външни фактори, които имат свои български представители. Нещо повече, развитието на процесите по такъв начин не се намира под контрола на българските партии и политици, защото зависи от международната конюнктура. Така намалява и мотивацията на българския избирател да гласува.

Това е кампания, в която като водещ участник се разглежда президентът чрез своя служебен кабинет. И тъй като президентът няма своя партия и не подкрепя официално никоя от съществуващите, рискът от деформация на политическата система нараства. Не партия срещу партия, а партии за или против президент. Може да се предположи, че периодът след изборите от 2 октомври ще мине под знака на отношението на партиите към Румен Радев. От това, поне до известна степен, ще зависи и шансът за съставяне на редовен кабинет – или ще се разчита на посредничеството на Радев, или, обратно, ще се търси коалиция в противовес на Радевата власт. Фактът, че немалко политически и експертни фигури в България вече свързват кариерата си с водещата роля на президента в българската политика, увеличава залога.

Летният сезон, който по правило се характеризира с по-ниско социално напрежение, е към края си.

Предстоят икономически трудни месеци, за които българските партии не изглеждат подготвени. Прави впечатление, че повечето от тях се ориентират към стратегия, която им е носила успех в минали периоди (особено ГЕРБ с мантрата за „стабилност“ или ПП с „левите цели и десните инструменти“). Обичайната практика да се подменя въпроса „какво да се прави“ с въпроса „кой е виновен“, като цяло може да разшири политическата апатия. За сега няма индикации, че избирателната активност на 2 октомври би надвишила чувствително отрицателния рекорд от ноември 2021 г.

Неочаквани международни събития (по линия на войната в Украйна и ролята на ЕС) или крупни вътрешни скандали (например по линия на ревизията на предишния кабинет) биха могли хипотетично да пренаредят дневния ред на кампанията. Ако това не се случи, тенденцията сочи сериозно фрагментиран парламент с относително малки като представителство политически играчи. В този смисъл преговорите за коалиционно управление по досегашните критерии („промяна“ срещу „статукво“) и с новите критерии („Русия“ срещу „Запад“) биха били още по-сложни и неефективни, отколкото в 47-ото Народно събрание. Алтернативният вариант би бил коалиция на най-големите политически сили. Към настоящия момент това практически със сигурност значи коалиция с участието на ГЕРБ. Нов служебен кабинет на президента Радев е третият вариант, който отлага изхода от политическата криза, но не я разрешава.

ЗА АВТОРА

Д-р **Борис Попиванов** е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 22, брой 7
Юли-Август 2022

Предизборната кампания в България започва под знака на дилемата за или против отношенията с руския газов гигант „Газпром“.

Възможността за продължително президентско управление влиза в политическия дебат.

За втори поредни избори се очертава основният политически сблъсък да бъде между ГЕРБ и „Продължаваме промяната“.

Повече информация по темата ще намерите тук:
bulgaria.fes.de